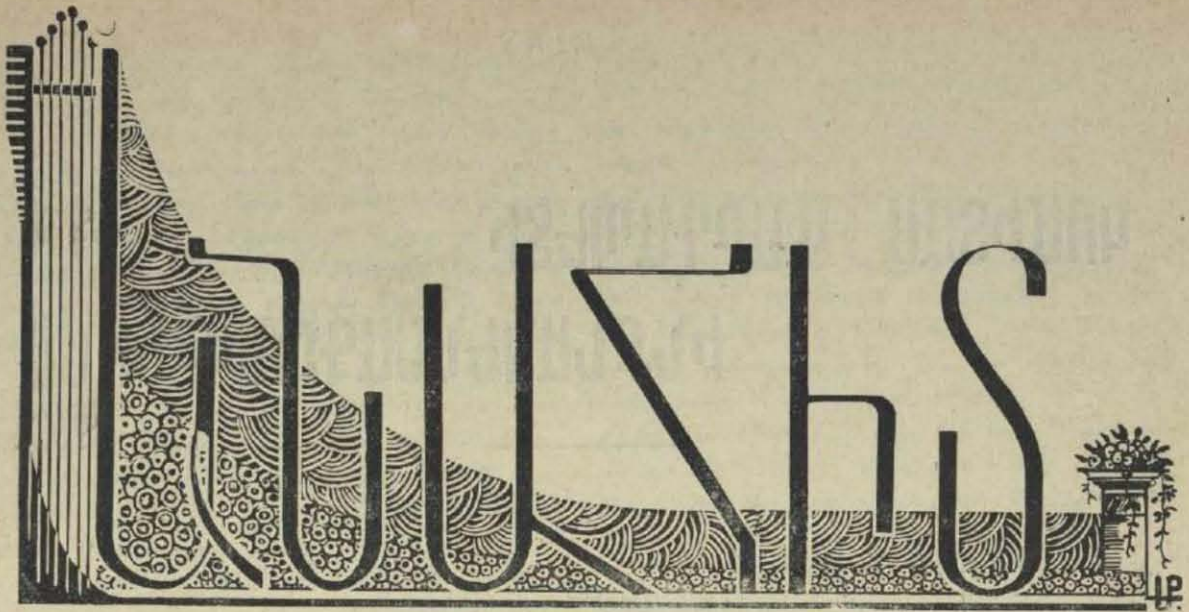

ՀԱՆԴԷՍ ՄՏԱԾՄԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 1 - 2

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ՄԱՅԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ 1931

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ հ Վ ի ռ մ մ

Հ մ ի ռ մ մ ի ռ

200. Kymais (Maur. Hg. ^{Հոլ-դիւստի} ~~Երբեք. Եւսեւեմ~~)

բեքեմբեքեմբեքե

1908

Հոմեթ 24.

Սոմե Կըլիւմ Տիւ

Ծնողներս: Ուսմանս ընթացքը:
Սուրբ Էջմիածնի միաբան:
Երգիչ եւ ուսուցիչ Մայր Աթոռում:
Համերգներս եւ դասախոսութիւններս:
Կրօնաւորներս:

Ծնուել եմ 1869 թուին, Սեպտեմբերի
26ին, Փոքր-Ասիայի Կուտինա կամ Բիւթա-

հիւս քաղաքում: Երբորդ օրն ինձ մկրտել են
եւ անունս դրել Սողոմոն:

Հայրս Դէորդ Սողոմոնեանը (1) Բիւթա-

(1) Սողոմոնեաններն ու Բիւթահիայի Հայ
հին ընտանիքները հայկական Զոք ցեղիցն են
եւ գաղթել են ժէ. դարու վերջում Գողթն
գաւառի ջղնայ գիւղից:

տեցի դպրոցական եւ լսարանական բաժին ըկար աւ ձերմակ մուրուսի Վիւալուի խոհուում 1892—93 ուսումնական տարեշրջանին:

1896 թուին, հայ յայտնի բարեգործ Աղեքսանդր Մանթաշեանի օժանդակութեամբ գնացի Բերլին երաժշտական ուսումնական կատարելագործելու: Դիմեցի աշխարհահռչակ Զուլթակահար Յովսէփ Յովակիմին, որ Բերլինի արքունի երաժշտանոցի տեսուչն էր: Խորհուրդ տուաւ մտնել Ռիխարդ Շմիտթի մասնաւոր երաժշտանոցը: Ուսուցչապետ եւ արքունի երաժշտագէտ տեսուչ Ռիխարդ Շմիտթը յանձն առաւ ինձ հետ պարապել տալն ինձ:

Թէեւ ծանօթ էր ինձ գաշնակի ուսումը մինչեւ կեղծ յաջորդութիւնները, բայց սկզբիցն սկսեցինք, որ հիմնաւոր լինի: Շմիտթի մօտ մնացի ուղիղ երեք տարի՝ 1896 թուի Յունիսից մինչեւ 1899 թուի Յունիսը: Աւարտեցի տեսական եւ մանաւանդ գործնական երաժշտութեան ամբողջ դասընթացը:

Միաժամանակ իսկական ուսանող գրուեցայ Բերլինի արքունի Ֆրիարիխ-Վիլհելմ Համալսարանի փիլիսոփայական բաժնում եւ լրացրի երաժշտութեան փիլիսոփայական պատմական դասընթացը: Ուսուցչապետներս էին F. Bellermann, O. Fleischer եւ G. Friedländer:

1899 թուին, Սեպտեմբերին վերադարձայ Ս. Էջմիածին:

Դեռ Գէորգեան ձեմարանի Զ. դասատան աշակերտ էի, երբ Մակար Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրով մտայ Ս. Էջմիածնայ միաբանութեան շարքը: 1890 թուին, Յունիսի 8ին ձեռնադրուեցայ աւագ սարկաւադ: 1893 թուին, Սեպտեմբերի 11ին, Մկրտիչ Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրով ձեռնադրուեցայ արեղայ: 1895 թուին, Փետրուարի 26ին ձեռնադրուեցայ վարդապետ: Արտասահմանում ես վարդապետ—ուսանող էի:

ձեմարան մտած օրից երգիչ եւ Մայր Աթոռի աչքի ընկնող ձայնեղ մանուկներից մէկն էի: Երբ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսն իջնում էր Վեհարանից Մայր Տաճար, ես եւ իմ մի ձայնեղ ընկերուկանգնում էինք նորա Աթոռի մօտ եւ այնպէս երգում միայնակները: Մեր երգելու ժամանակ ձերդուի Հայրապետի արցունքները զլորում էին եւ թաւալուելով եր-

էին փիլոնի ծալքերի մէջ:

Մակար Ա.ի օրով արդէն գլխաւոր դասապետ էի Մայր Աթոռում Դ. դասարանիցն սկսած: Մկրտիչ Ա.ի օրով 1893ի Սեպտեմբերի սկզբին նշանակուեցի ձեմարանի երաժշտութեան ուսուցիչ: Դաս էի տալիս հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը հայ նորագոյն եւ եւրոպական ձայնանիշերով մինչեւ արտասահման գնալու: Երաժշտանոցն ու Համալսարանն աւարտելուցս յետոյ, 1899ի Սեպտեմբերին վերսկսեցի ձեմարանի դասերս, նշանակուեցայ Մայր-Աթոռի երաժշտապետ եւ վարում եմ Մայր Տաճարի բաղամասայն խումբը:

Առաջէն համերգը միացած էր Բերլինի Բ. դասախօսութեան հետ: Եւրոպայում մեծ համերգս տեղի ունեցաւ Փարիզում, «Փարիզի Հայկական Միութեան» ձեռնբերչութեամբ, 1906 Դեկտեմբեր 1ին: Այս համերգով նպատակ ունէի ծանօթացնել Ֆրանսայի երաժիշտ աշխարհին հայ ժողովրդի եկեղեցական եւ ժողովրդական ստեղծագործութիւններին: Այս համերգի մասին խօսեցին զրեթէ բոլոր երաժշտական հրատարակութիւնները. իսկ մանրամասնաբար Le Mercure Musical, 2e année, Nos. 23—24, 15 Décembre, pp. 422—424: Փարիզի համերգից յետոյ հրաւեր ստացայ Զուիցերիայի հայ ուսանողութիւններից համերգներ տալու համար հետեւեալ քաղաքներում՝ Յիւրիխ, Լոզան եւ Ժընև: Կոմիսսում համերգներ եմ տուել Ս. Էջմիածին, Երևան, Տփղիս եւ Բաղու:

Անդրանիկ դասախօսութիւնն արել եմ «Հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութեան» մասին՝ աւարտելուցս անմիջապէս յետոյ Բերլինի «Միջազգային երաժշտական Ընկերութեան» համար 1899 թուին, Մայիսի 10ին: Այս Ընկերութեան հիմնադիր ժողովի անդամներից մէկն էլ ես էի: Նոյն դասախօսութիւնն Ընկերութեան խնդիրքով երկրորդեցի 1899 Յունիսի 14ին, աւելի բաղամարդ երաժիշտ հասարակութեան առաջ նոյն քաղաքում՝ Շարվէնքայի երաժշտանոցի սրահում:

Այս դասախօսութեան մասին զրուեցան թերթերի մէջ հիացմունքով եւ «Միջազգային երաժշտական Ընկերութեան» ամսագրի մէջ [Zeitschrift der Internationalen Musik-

- Gesellschaft, Jahrgang I. Heft 1*
1. *Zu ...*
 2. *Zu ...*
 3. *...*
 4. *...*
 5. *...*
 6. *...*
 7. *...*
 8. *...*
 9. *...*
 10. *...*

Gesellschaft, Jahrgang I. Heft 1 u. 2, October—November, 1899, Zeite 46—47/:

Երրորդ դասախօսութեան հրաւերն ստացալ, նոյն նիւթի մասին, Փարիզի համերգից յետոյ, École des Hautes Étudesի վարչութիւնից, եւ կարգացի մի փոքրիկ համերգ կցելով, 1907 Յունուարի 13ին:

Միւս դասախօսութիւնները նոյն նիւթի մասին արել եմ Սուրբ Էջմիածնայ Գէորգեան Ճեմարանում, Իգտիր գիւղում, Տփլիսում, Բագու, Փարիզ, Բերն, Լոզան, ժընև, Վենետիկ քաղաքներում հայերէն լեզուով հայ հասարակութեան համար:

Իմ աշխատութիւններս են՝

Ա. Տպուած

ա. Զօդուածներ

1. Հայոց եկեղեցական եղանակները. Արարատ.

2. Նիւթեր ժիւ, դարու Հայոց երաժշտութեան պատմութեան, Արարատ:

3. Քննադատական յօդուածներ. Արարատ:

4. Das Interpunctionssystem der Armenier (Sammelbände der Internationalen

Musik- Gesellschaft, Jahrgang I, Heft 1, October-November, 18.9, Zeite 54—64:

5. Armeniens Volfstümliche Reizen-tänze (Zeitschrif der Armenischen Philologie.

6. La Musique rustique arménienne. (Mercure Musical et Bulletin français de la Société Internationale de Musique (section de Paris) IIIe Année, 15 Mai, 1907, pp. 472—490):

Բ. Երգարաններ

1. Շար Ահնայ ժողովրդական երգերի (25 հատ), 1895, Ս. Էջմիածին, (հայ ձայնանիշերով):

2. Հաղար ու մի խաղ. Ա. Յիսնեակ, 1904:

3. " " " " Բ. " 1905:

Ծանօթ. — «Հաղար ու մի խաղ» երբ Պ. Մ. Արեղեանի հետ) (1):

4. Mélodies Kurdes (13 հատ). Imprimerie de P. Jerrgensen de Moscou, 1905 ? (2):

(1) Այս ծանօթութիւնը կոմիտասի ձեռագրին մէջ է:

(2) Հարցականը կոմիտաս ինքն իսկ դրած է:

6.— «Հայ Քնար», հաւաքածու զեղջուկ
երգերի. La Lyre Arménienne, Recueil de
chansons rustiques, Paris, Imp. C. G. Rö-
der, Paris.

6.— Հատուկ երգեր զանազան թերթերում:

Բ. Անտիպ աշխատութիւններս՝

1. Հայ ժողովրդական երգեր.

2. Հայ հոգեւոր երգեր.

3. Օտար երգեր զանազան լեզուներով
(ինքնուրոյն):

4. Տաճիկ երգեր:

5. Զանազան պարեր նուագարանների հա-
մար.

6. Ուսումնասիրութիւն հայ ժողովրդական
երաժշտութեան.

7. Ուսումնասիրութիւն հայ եկեղեցական
երաժշտութեան.

8. Խաղաբանութիւն.

9. Զանազան երաժշտական դասաւորքեր.

10. Թարգմանութիւններ (երաժշտութեան
վերաբերեալ) (1):

(1) Այս թանկագին ձեռագիրը ուր կոմի-
տաս վարդապետ իր մինչեւ 1908 ունեցած
կեանքի ու գործունէութեան իսկիւր՝ պատ-
կեր մը տուած է. Պ. Լիպարիտ հազարեանն է
որ ինծի ազնուօրէն նուիրեց երկու տարի ա-
ռաջ: Չեմ գիտեր ի՞նչ առիթով. կամ որո՞ւ
ինդրանքով. զայն գրած է վարդապետը, որ
իր կենսագրութիւնը շարադրելու շատ քիչ
տրամադրութիւն ունեցող մարդ էր: Յայտնի է
գրէն իսկ, առաջին էջերուն մէջ մաքուր,
հանդարտ, կոկիկ, ու հետագայ էջերու մեծա-
գոյն մասին մէջ՝ հապճեպ, սեւագրական,

ջղային— որ նախ հիգ մըրբած է քիչ շատ
մանրամասնութեամբ պատմել իր կեանքն ու
գործը, բայց յետոյ՝ տրուած խոստում մը
յարգելու համար միայն՝ իր բազմադիմի գոր-
ծունէութեան մէկ չոր ուրուագիծը աճապա-
րանքով յանձնած է թղթին: Կարեւոր է հոն
մանաւանդ՝ մինչեւ 1908 իր արդէն իսկ պատ-
րաստուած (մասամբ ալ հաւանօրէն կիսա-
ւարտ) անտիպ գործերու ցուցակը, զոր այդ
գրութեան վերջը կը գտնենք:

Ա. 2.